מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין א שמע מינה ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו דילמא לגנוז אמר רב נחמן א)ב נקטינן ◦ ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז ג נמצא ביד מין יגנז נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו ספר תורה שכתבו עובד כוכבים תני חדא ישרף ותניא אידך יגנז ותניא אידך קורין בו לא קשיא הא דתניא ישרף ר"א היא דאמר ב)ד סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והא דתניא יגנז האי תנא הוא ג)דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא ה ס"ת תפלין ומזוזות שכתבן ד)(מין) ומסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר 1וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא ה)לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי ו)דתניא ו ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדן לשמן רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו לסורו כ"ש ז דהוי ליה מין אמר רב אשי ח שחוזר לסורו משום יראה תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק ז)מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא ההיא טייעתא דאייתי חייתא דתפילי לקמיה דאביי אמר לה יהבת לי ריש ריש בתמרי אימליא זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר לא אבעי לי לזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני'** ח)ט המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם י אם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ'** א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כ והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך
משום

מתני' מפני תיקון העולם. אי משום דוחקא דליבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי: **גמ' קורין בו.** ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה: **דילמא.** הך דדייקא מתני' הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנז קאמר ואין מניחין אותו בידו שמא כשר הוא וגונזין אותו מספיקא: **מין.** האדוק בעבודת כוכבים כגון כומר ט): **ישרף.** דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו: **כתבו עובד כוכבים יגנז.** כדלקמן: **נמצא ביד מין יגנז.** ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: **נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז.** מספיקא שמא הוא כתבו: **ואמרי לה קורין בו.** דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם תמצא לומר הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבי': דר"א בשחיטת חולין בפ' שני (דף לח:): **מפשרוניא.** שם מקום: **מסור.** מלשין: עבד ואשה אינן בקשירה דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא י): **כותי.** גירי אריות הן: **מומר ומסור.** הרי פרקו מעליהן עול: **כתיבה לשמן לא בעי.** בתמיה: **ציפן.** לתפילין זהב: **שטלה.** לשון טלאי כלומר עשה חיפוי כיס שלהן בעור בהמה טמאה: **פסולות.** דכתיב (שמות יג) בפיך מן המותר בפיך: ◦**בגר שחזר לסורו.** רע. והוא דלידן גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן: **מחמת יראה.** וירא לנפשו שלא יהרגוהו הכותים: **ת"ר מעלין בדמיהן.** אע"פ ששנינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתנו לב ויטריחו לשלול ספרים אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי: **איסתירא.** סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בכתובות פרק אע"פ (דף סד.): **טייעתא.** ישמעאלית: **חייתא.** שק קטן: **ריש ריש.** זוג זוג של ראש ושל זרוע: **אימליא זיהרא.** נתמלאת ארס מרוב כעס: **מתני' משום ש"ר.** שיצא עליה לעז זנות: **משום נדר.** שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית: **לא יחזיר.** ואפי' נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו חכם. וטעמא פליגי בה אמוראי יא) איכא למ"ד משום קלקולא ואיכא למ"ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים: **שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים: **לא יחזיר.** דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה: **ושלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה: **כל נדר שצריך חקירת חכם.** לילך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר: **לא יחזיר.** דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: **שאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר: **לא אסרו זה.** שצריך חקירת חכם להחזיר: **אלא מפני זה.** שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך דאנן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם לילך לבית דינו ולישאל על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך: **מעשה בצידן כו'.** בגמ' מפרש מאי קאמר ומה אשמועינן: **מפני תיקון העולם.** בגמ' מפרש: **גמ' והוא שאמר לה.** בשעת גירושין:
משום

אמרי לה קורין בו. פי' בקונטרס דהוה ליה ספק ספיקא דשמא ישראל כתבו ואפילו כתבו עובד כוכבים שמא כתבו למכור לישראל ולא לשם עבודת כוכבים ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנז והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אלא טעמא דאמרי לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב: **והא דתניא יגנז האי תנא הוא.** הוה מצי למימר דרשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא: **כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה.** מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה ואין נראה דהא מדפסלינן בריש התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים דדריש בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב"ך כשרה בפ"ק דסוכה (דף ח:) ודוקא בס"ת ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי: **עד שיעבדם לשמן.** כרשב"ג קיי"ל דבעי עיבוד לשמה כדמוכח בהנזקין (לקמן דף נד:) דההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"תיב) א והא דאיפליגו אביי ורבא בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מח:) בהזמנה אי מילתא היא ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב"ג ורבנן לא כמו שפי' שם בקונטרס דאביי דאמר מילתא היא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם ב אלא מפרש ר"ת דאביי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת ג ואע"ג דאמרינן בהתכלת (מנחות דף מב:) דרב כרבנן ושמואל כרשב"ג והלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ואף ע"ג דאמר ליה התם אביי לרב שמואל בר יהודה האי תכלתא היכי צבעיתו לה א"ל מייתי לן דם חלזון וסמנים ורמינן לה ביורה וסקלינן פורתא בביעתא וטעמינן לה באודרא ושדינן להאי ביעתא וקלינן להאי אודרא בנורא משמע דבעינן צביעה לשמן ד נ"ל דאביי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא טוייה ולא צביעה לשמןיג): **מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק.** מתוך פי' הקונט' משמע דקאי גם אספרים ה וקצת תימה דאיך משוה הש"ס ספרים שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק ו כמו בתפילין ומזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומזוזות ז: יד) **עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי.** קשה דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמסתמא לשמן קאי אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפילין קיימי ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך:
אי

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יג סמג עשין קכב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע א"ח סימן לט סעיף ו:

קמב ב מיי' שם [ופ"ו מהל' יסוה"ת הל"ח] סמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ד [וברב אלפס עוד בהל' ס"ת דף סח. ע"ש]:

קמג ג מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג טוש"ע שם סעיף ה:

ד [מיי' פי"א מהל' אסורות ה"ד]:

קמד ה מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג טוש"ע שם סעיף א [וטוש"ע יו"ד סי' רפא סעי' ג]:

קמה ו מיי' שם פ"ג הל' טו סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מח [וברב אלפס הל' תפילין דף עא: ע"ש]:

ז [טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ב יב]:

קמו ח (מיי' שם פ"א הל' יג) סמג שם טוש"ע א"ח סימן לט סעיף ג [עי' מ"א שם ס"ק ז] וטוש"ע י"ד סי' רפא סעיף ב:

קמז ט י מיי' פרק י מהל' גירושין הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג:

כ [טוש"ע אה"ע סימן י סעיף ז]:

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י עירובין ה. ד"ה והאמר], ב) [חולין יג. לח: קטו: ע"ז לב:], ג) מנחות מב. ע"ש, ד) ס"א ל"ג, ה) [תוספתא דמס' ע"ז פ"ג ה"ב, ו) מנחות מב: סנהדרין מח:, ז) [כתובות סד.], ח) יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], ט) בס"א במקום כה"ד: מין יהודי שאינו מאמין לדברי רז"ל, [ועי' הגהות מהרי"ץ חיות], י) [מנחות לו:], יא) [לקמן מו.], יב) נ"ב ומסיק שמתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת, וכ"ה בגמ' לקמן. מ"כ, יג) [ועיין תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ ותוס' מנחות מב: ד"ה עד], יד) שייך לעיל,

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים יא יח, כ

גליון הש"ס

גמ' ס"ת שכתבו מין ישרף. עי' שבת קטו ע"א תד"ה ספרי: רש"י ד"ה בגר שחזר לסורו. עיין רש"י הוריות דף יג ע"א ד"ה א"ל:

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **ציפן זהב.** לתפילין, פסולות הבתים, דבתים של עור בעינן, דאפילו קשירתן אינן אלא ברצועות במינן כדאמרינן בהקומץ (מנחות מב:). **או שטלה עליהן עור בהמה טמאה.** שעשה בתים של עור בהמה טמאה, פסולות. כדאמרינן בפרק שמנה שרצים (שבת קח.) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך (מנחות מב:). **משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר.** איכא למ"ד משום קלקולא, שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו שם רע, או נדר נעקר ע"י חכם, ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך, לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר, ואם חביבה עליך לא תמהר להוציאה, ואי אתי תו לקלקל לא מהימן, שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר, (כתובות עד:) או: אם חביבה עליך לא ובקש היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ודאי שנואה היא עליו ותו לא מצי עקר גיטה בדברי שקר (יבמות כה.) ואיכא למ"ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים (כתובות שם). **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא, וכי נדרה בפני רבים וזהו נדר שאין לו הפרה פרצה יותר מדי קנסוה, שלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (שם). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** שאין הבעל יכול להפר, שאינו מדברים שבינו לבינה ולא עינוי נפש, **לא יחזיר.** קסבר טעמא משום קלקולא, הלכך בהאי איכא קלקולא, דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך, דרוצה הייתי שתתבזה בבית דין ויתירו לך, **ושאינו צריך חקירת חכם.** נדר שהבעל יכול להפר, **יחזיר.** דבהאי לא מצי לקלקלה, שהיה לו להפר ולא הפר (שם). **לא אסרו זה.** שאינו צריך, שהצריך חקירת חכם אין בו קלקול, דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע, לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, **אלא מפני זה.** מה אסרוהו מפני שאינו צריך, דיכול הוא לכחש ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו האי אטו האי (שם).

מוסף תוספות

א. לפניו שם הגי': מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך, אתה נאמן להפסיד ס"ת. אלמא ס"ת (נמי) בעינן עבוד לשמו. ר"ן (כת"י פרמא מגוטע בס' דכך תמים). ב. ואין לחלק בין גוילין שהן עיקר המצוה לעור של תפילין שהן תשמישי מצוה, דבעור של תפילין נמי הא איכא שי"ן של תפלין דחשיב ממש כתיבה בפ' במה מדליקין, ועוד דבפ' התכלת מייתי תנאי מציפן זהב אציצית שהוא עיקר המצוה. תוס' הרא"ש. ג. א"כ הזמנה לאו מלתא היא, דאי מילתא היא אפשר בחיתוך העור ובתיקונים קטנים סגי לשווי לשמה. תוס' מנחות מב: ד"ה עד. ד. והתם מדמי טווייה לשמה לעיבוד דהכא וה"ה צביעה. תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ. ה. שלוקחין אותן ביותר מדמיהן עד טרפעיק. תוס' הרא"ש. ו. [ד]אין ניכר בהם עילוי טרפעיק. תוס' הרא"ש. ז. וכנגד זה בספרים לפי דמיהם. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

אמר רב בודיא לרב אשי יותר על דמיהם הוא דאין לוקחים. פי' מפני טורח הצבור אי נמי שלא יתגרו לשלול אותו הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורים בו דילמא ליגנז. **אמר רב נחמן נקטי' ס"ת שכתבו אפיקורוס ישרף.** פי' שהוא אדוק לע"ז וכל מחשבתו הוא לה וכותב האזכרות לשם ע"ז שלו. **כתבו עובד כוכבים יגנז** פי' דלא אמרי' סתם מחשבת עובד כוכבים לע"ז אלא הדבר ספק הילכך אין שורפין אותו ואין קורין בו אלא טעון גניזה **נמצא ביד אפיקורוס יגנז** פי' שאין ידוע מי כתבו נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו מ"ד קורין בו דאמרי' מישראל זבניה או שקליה באונס כדי למוכרו לישראל ומ"ד יגנז שמא הוא כתבו ופסול. **תני חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת ותפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ועובד כוכבים ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה.** ואשה אינה בקשירה דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא דלילה ושבת לאו זמן תפילין נינהו. ומסור וישראל אפיקורוס פרקו מעליהן עול שמים ואע"ג דאשה מחייבא במזוזה כדתנן בברכות (דף כ) וחייבים במזוזה כיון דאינה רשאית לכתוב תורה ותפילין אינה רשאית לכתוב מזוזה דלא גרועה כתיבת מזוזה מכתיבת ס"ת ותפילין וכל שפסול בזה פסול בזה: **ת"ר מעלין על דמיהן עד כדי טרפעיקון מאי טרפעיקון אמר רב ששת אסתירה** פי' סלע מדינה שהיא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר צורי ורשאין לקנות התפילין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן. **ההיא טייעתא דאתייה חייתא דתפילי לקמיה דאביי** א"ל אביי יהבתינהו ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדתנהו בנהרא אמר אביי לא איבעי לי למזלינהו באפה כולי האי: **מתני'** המוציא את אשתו משום ש"ר. כלומר שיצא עליה לעז של זנות לא יחזיר. **משום נדר לא יחזיר** ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. **אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

משום נדר אני מוציאין. בהסוה לקרו רבנן להמזיר ומי לא אמר מומר להמזיר: **קסבר.** רב נחמן: **טעמא.** דאמרי׳ משום שלא בפעה לאחר שחגשה לאחר שחגשה שהדברים בדאין מו שהגדר יש לו הפרה אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשין וכן אמרתי בפעה גילוזין שאפשי כך אני מוציאך וכשגרשתיך היה בדעתי להחזיר לך ימצאו דברים בהחזיר אם וכשגרשתיך בדעתי להחזיר לך וכיון מן הפעי הממזין לפיכך אומרים לו קודם גילוזין הוי יודע שלא מחזירה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפילו לא חגשה לאחר ולא חם לא להמתין ולבדוק לאחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה מכיונה עליו: **ואי לא לא מצי מקלקל לה.** שהרי לא לאחר אמוציאה אישתו אם רע ויכיון שלא אסור לו להחזירה אפילו חגשה לאחר ולא חם לא להמתין ולבדוק לאחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה מכיונה עליו: **ואיכא למיחש דילמא אתי לאחזוקי בה.** מקנו מכמים למוליאה שיאחר לה כן ומיהו אין לאחר בה לא לאחר שוב לא יחזיר: **קסבר טעמא.** דלא יחזיר משום קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות: **ומגלגו דברים בדאין.** שלא אם רע לא יחזיר ואם לא יגרשנה כלל: **תומרים לו.** קולס גילוזין וכיון דלא חם וגרשה תו לא אפי לקלקלה דגלי בעאיה דלא חכיונה עליו כולי האי: **מ"ט דרבי יהודה.** לאחר נדר שהולך בדרכים אין לו הפרה: **ולא הפוס.** בגבעונים כתיב: **נשבעו להם.** והוה להו לאתחולי אשבועתייהו אי לאו משום שנדרו בדרכים ואפילו הכי לא יכלו לאתחולי: **ורבנן.** דאמרי לים לו הפרה: **הפס.** לאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דמי מיילה שבועה עלייהו כלל הלא בטעות היתה: **משום קדושם הפס.** שלא יאמרו העובדי כוכבים עברו על שבועתן: **ימים שנים רבים ג'.** גבי זבה דרשינן הכי בשילהי נדה: **עדה.** עשרה דכתיב גבי מרגלים (במדבר יד) לעדה הרעה הזאת יהושע וכלב: **אדם רואה שאפצוה.** כלומר אינו מקפיד בכך הלבך צריך חקירת חכם מני לקלקלה: **מאי חנא.** לעיל מיירי בנדרים שנדר הוא: **דקאני מעמא.** הלא אין אנו עסוקין שלא בנדרים שנדרה היא: **אבל נדר הוא.** שיגרשנה: **יחזיר.** אם יולה לליכא למיחש לקלקול:

מאי

תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א בשנדרה היא אבל נדר אי אמר לה הכי מצי מקלקל משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא בלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא בלישנא קמא א"ר מאיר [ו]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [ז]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [ח]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [ט]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [י]וכמה רבים רב נחמן אמר ג' ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אמרו צריך אלא מפני שאינו צריך [יא]רבי מקמפלגי ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [יב]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה. נהלה למשמע זו אינה כי מס לעז בעלמא ולא סיימה ממש גט בטל ובניה ממזרים [א]ולא לא אמר מאמר ע"מ [ב]לעי"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שמר מבהמת שנפלו (כתובות דף עט.) וחזין ולא מילטריכו ליה זוזי דפרק מלמנה ניזונת (שם דף נ.). הכא ליכא למימר הכי [ג]מדבעי לר"מ תנאי כפול [ד]לכך נראה לנא מאי נאמי לא מהני לעז בעלמא שיוציא עליה לעז [ה]כדי להמזירה לע"ג לכבד ניסמא לאחר שריא ליה דזונות דשוגג הוא [ו]לכך אמרו חכמים לנא יחזיר להשמא שוב לא יוציא לעז [ז]ור"ש פי' דאפילו יאמר גילוי הייתי יודע כו' אינו נאמן לכיון דיודע שאסור להמזירה ולא חם להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה מכיונה עליו [ח]ולא יחזיר לעולם אפי' אם היו נותנים לו מאה מנה: **שלא יהו בנות ישראל פרוצות בו'.** [יא]מי מרי לימי לרב יוסף למיפך דת"ק פליגי למיפך קתני סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע והתם [יב]אין שייך פרישת דמה לה לעשות אם מוליאין ע"ר עליה אלא טעמא משום קלקול הוא ולימא בתרא סבר דמעולין [ט]ע"ר לא אלא מקלקל לה לכיון דמשום ע"ר מגרשה דעתו בכל עניו לגרשה אפי' יהא בטל [יג]וכן בנדרים דמסתברא דאחד טעמא הוי ובתרוייהו דמסתברא דאחד טעמא הוי מתניתין דקתני אפי' אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מבעלי ואפי' אמר לה הרי את מותרת לאבי ולאחי ולבני ממזרים שהיה בגט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שהולידה הבנים אנו טוענים כך וזה [ט]שכתוב ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי. כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאה אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חושטין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשבר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך ולא יתן לה הגט ואם יתנהו לה בודאי כי גמר ומגרשה בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו ור"ש כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטעון עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שידענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטה בסתם ולא אמר לה

קמח א ממ' פ"ש מהלכ' גירושין הלכה יב סמנ עין משפט נר מצוה ב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כג:

פסקי רי"ד

שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא פי' אמר לה בעת הגירושין משום ש"ר אני מוציאך כבר גילה דעתו שאינו מגרשה אלא בעבור הלעז שיצא עליה ואילולי הלעז לא היה מגרשה ועצב הוא בגירושי וכל מה שעושה אינו עושה אלא בעבור הלעז ואם יתברר לו היום ומחר שהיה שקר עתיד הוא להחזירה הלכך אע"פ שנותן לה גט סתם בתר גילוי שום תנאי שבעולם אנן שהדי שכל לבו אינו אלא שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט ואף ע"פ שלא פירש בתר דעתיה אוליי שאין הגט גומר אלא כפי מחשבת לבו ואילו היה מתנה עמה בפירוש הרי זה גיטך ע"מ שהשם רע הוא אמת בודאי כי האשה לא היתה נישאת עד שהיה מתברר אם היה אמת ככל תנאי דעלמא שהבעל מתנה בגט ואין האשה נישאת עד שיתקיים התנאי שהתנה בעלה עמה אלא מפני שנתנו לה סתם בלי תנאי אנו חוששין שמא תלך האשה ותנשא בגט זה ואחר שיתברר שהש"ר אינו שם רע נמצא שהיה גט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שהולידה כאן או שמת אחר כך וזה [ט]שכתוב ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי. כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאך אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חוששין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשבר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך ולא יתן לה הגט ואם יתנהו לה בודאי כי גמר ומגרשה בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו ור"ש כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטעון עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שידענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטה בסתם ולא אמר לה

תורה אור השלם

1. וְלֹא תַחֲנִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בֵּיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיִלֹנּוּ כָּל הָעֵדָה עַל הַנְּשִׂיאִים: יהושע ט יח

מוסף תוספות

א. והא דתניא בברייתא גט בטל ובניה ממזרים לפי דבריו קאמר כלומר שהוא יוציא עליה לעז שהגט בטל וכו'. רשב"ם. ב. אם אמת יהא גט ואם לאו לא יהא גט, אלא מילתא בעלמא הוא דאמר משום שם רע אני מוציאך. תוס' ריא"ש. ג. דחשיב כמו תנאי מה שגילה בדעתו שאינו מגרשה אלא משום שם רע. תוס' ריא"ש. ד. דהא אמרי' לקמן (ע"ב) מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול, והכא במאי עסקינן בדלא כפלי לתנאי, ואי משום גילוי הדעת קא אתית לה לא שייך בית תנאי כפול. רשב"ם, ה. לומר שבדעתו היה לתנאי גמור. רשב"ם. ו. כשסברוה שהיא מגורשת גמורה. רשב"ם. ז. שאינו מצוי לקלקלה אלא כל זמן שהוא חושב שתחזור לה. רשב"ם. ח. דלפירושו שרוצה לומר דגט בטל ממש וחשיב לי' תנאי גמור צריכין אנו לומר דגילוי דעתו דהוי דברים שבלב מבטל התנאי, ולפי פירושנו ניחא דליכא אלא לעז בעלמא וכיון שיודע שאינו יכול להחזירה לא יוציא לעז. תוס' ריא"ש. ט. וכגון דאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך, שאלו לא היה הנדר ושם רע לא הייתי מוציאך, וטעמא משום דר"מ לית לי' ככולל לאו אתה שומע הן, וכל שלא כפל דבריו לא שמענין מאחר דקאמר לה משום נדר הרי אני מוציאך שאילו לא היה הנדר נדר לא הייתי מוציאך, ואפי' לעז ליכא. רשב"ם. י. כגון דאמר לה ע"מ שהנדר נדר ואם לא היה הנדר נדר לא יהא גט. רשב"ם. יא. תו"מ]מה, במאי פליגי הני תרי לישני, ע"כ תרוייהו אית'הנהו, דהא ר"מ ור' יהודה פליגי במתני', מר אית לי' משום קלקולא ומר אית לי' משום פרינצותא, וא"כ מאי תניא כלישנא קמא וכלישנא בתרא, תרוייהו תנאי. ומפרש רבנו יצחק. יב. דאם ימצאו הדברים בדאין. רשב"ם. יג. [ד]מ"מ גנאי הוא לו שיצא עליה שם רע. תוס' ריא"ש. אלא דאי פריצותא שרי[כא בי, שהרי פשעה במה שלא הרחיקה מן הכיעור. ריטב"ן. יד. ונטעמא דמהתם משמע שהגבעונים נתיראו שמא למחר בשידוע להן שרמו אותן והרגום ולפכך שאלום אי זו שבועה יש שאין לה התר ואמר להם שבועה שידעו בו רבים ולפיכך אם יהרגום עתה אע"פ שלא הלה שבועה יש חילול בדבר שהם חשבו שאין לה היתר לעולם בשום ענין כמו שאמר להם ואינן יודעים דמשום שהטעום לא הלה השבועה. רשב"ם. טו. הכתוב מדבר. תוס' ריא"ש. ת"ל פן יחטיאו אותך לי. רשב"ם. טז. ששה שבטים עלו להר גרזים, ר"ש אומר אף ע"ג סיד כתבוה. רשב"ם. יז. ככל תועבותם. תוס' ריא"ש.

גמרא

מאי קונם אמר רב הונא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך: והתירו לו שיחזירנה: פשיטא מהו דתימא ליגזור משום דר' נתן דתניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן קמ"ל: מפני תיקון העולם: מאי תיקון העולם איכא אמר רב ששת ארישא רבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזו מפני תיקון העולם: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך: **גמ'** למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא [רבנן חיישי לקלקולא] ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר' יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא הא נמי איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ור' יהודה בההיא סבר לה כר' מאיר וסבר לה כרבי אלעזר בצריך סבר לה כרבי אלעזר בשאינו צריך סבר לה כר' מאיר אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא מאן חכמים ר' מאיר דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה: **מתני'** המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: **גמ'** אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש הנהו בני בי מיכסי דיזפי זוזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעינהו אתו וקא גרבי להו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו מאי איעביד לכו דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו והוא שמכר ושנה ושילש אמר ליה הני מרגל רגילי דעבדי הכי ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה

פירקן

רש"י

מאי קונם. הלא קונם לשון הקדש הוא שאוסר הדבר עליו בהקדש ומה אסר זה עליו: **באומר יאסרו כו'.** והכי קאמר קונם פירות עלי אם איני מגרשך: **פשיטא.** מאי ניחוש לה: **במה.** בשעת איסור הבמות: **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו: **כאילו הקריב קרבן.** על הבמה וגמר עונו שלם לפי שע"י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים. והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר קמ"ל: **ארישא.** קאי דקאמר לעיל לא יחזיר ומסיק הכא מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא יהו פרוצות: **אין בזו וכו'.** הכי קאמר והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם שלא נמצא כאן לאסור: **מתני' המוציא את אשתו.** בגט: **משום אילונית.** שלא הכיר בה כשכנסה ומכל מקום צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין: **ר' יהודה אומר לא יחזיר.** שמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשך ולדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך סימנים שאחזירך ואם ידעתי שלא תשובי אלי ואת ראויה לילד לא גרשתיך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית: **וחכמים אומרים יחזיר.** דלא חיישינן לקלקולא: **והיא תובעת כתובתה.** מן הראשון שהוציאה בלא כתובה משום מקח טעות ועכשיו נודע שלא הטעתו: **שתיקותיך יפה ליך.** שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן ליך כתובה לא גירשתיך: **גמ' מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא.** שמדבריו למדנו שאם ירצה לומר על מנת אילונית גירשתיך היה מקלקלה: **לא תיפוך.** ור' יהודה ודאי חייש לקלקולא וגבי נדר היינו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא. דבנדר הצריך חקירת חכם סבר לה כר' אלעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הילכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע כו' ובשאינו צריך סבר לה כרבי מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא גירשתיך: **מאן חכמים.** דאמרי הכא יחזיר: **רבי מאיר היא.** דאמר במסכת קידושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו אם לא יעברו אינו תנאי: **והכא בדלא כפליה.** שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה ואם אי את אילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מצי לקלקלה: **מתני' אין פודין.** הואיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש: **גמ' בני בי מיכסי.** מקום: **גרבי להו.** היו שובין אותם לעבדים: **ללודאי.** אומה שאוכלין בני אדם:

פירקן

תוספות

משביע אתכם א וכו' ופירש שם בקונטרס ו) דהיינו על דעת רבים ומיהו לפ"ז לא היה היתר לחרמות בזמן הזה ב ונראה דלא אמר משה כן אלא שלא יערימו כדמפרש התם ג ז) משום קיה דרבא וכן עתה אין עושין אלא בשביל כך ד וא"ת על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו וי"ל דמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד:

הנודר כאילו בנה במה. מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דחדלה כתיב הכא (דברים כג) כי תחדל לנדור וכתי' התם (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם וגו' כי במה נחשב הוא ודרשינן ח) אל תיקרי במה אלא במה ובריש פרק ארבעה נדרים (נדרים כב.) יליף בהאי גזירה שוה ה דנקרא רשע דכתיב ו שם רשעים חדלו רוגז (איוב ג): **המוציא** אשתו משום **אילונית.** משמע הכא דאילונית בעיא גט ז ותימה דבריש יבמות (דף ב:) משמע דלא בעיא גט דהוו קדושי טעות דתנן וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ח ויש לומר דהכא מיירי בספק אילונית ט ומוציאה משום חשש אילונית תדע מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה י מדפליגי ט) רבי יהושע ורבי עקיבא בהערל (שם דף עט:) בסריס חמה דיש לו רפואה וחולץ וחולצין לאשתו ובאילונית לא פליגי ודרשינן בפ"ק דיבמות (דף יב.) אשר תלד פרט לאילונית והא דאמר (שם דף סד:) שרה אמנו אילונית היתה אין מזכירין מעשה נסים כדאמרינן גבי איוב בריש אלו טריפות (חולין דף מג.) והא דפליגי בהמדיר (כתובות דף עג.) בקדשה על תנאי וכנסה סתם דבעי' גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היינו בשאר מומין דמחיל אבל באילונית לא מחיל ועוד דמומין מסיק אדעתיה שמא לא יתקיים התנאי דשכיחי יא ובועל לשם קדושין אבל אילונית דלא שכיח לא מסיק לבעול לשם קדושין והא דתנן פרק אלמנה ניזונת (שם ק:) הממאנת והשניה והאילונית אין להן כתובה דמשמע אבל גיטא בעי דהכי דייק בהמדיר (שם דף עג.) גבי כנסה סתם ונמצאו כו' משום שניה נקט הכי דעל כרחך ממאנת לא בעיא גט אי נמי בהמדיר לא דייק אלא משום דתני ברישא אינה מקודשת ובסיפא תנא שלא בכתובה והא דאמרינן (יבמות סא:) קטן וקטנה לא חולצין כו' קטנה שמא תמצא אילונית ולא אמרינן תתייבם ממה נפשך יב דאי אילונית היא הרי הן קדושי טעות ושריא לשני יג אומר ר"ת דהתם בדקבלה עילויה וכה"ג משני בפ' בן סורר (סנהדרין דף סט:): **אומר** לה שתיקותיך יפה מדבוריך. ואם תאמר ואם היא שתקה אנן מי שתקינן דהכי פריך רב פפא בס"פ הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים יד ויש לומר דהתם נמי לא הוי טו אלא טז לעז דהא סתם גירשה ולא התנה כדפרישית הכא ופריך רב פפא דהוה לן לתקן נמי התם דלא יחזיר שלא יהא לעז כדתקין הכא ומשני אלא ודאי בלאו הכי אפילו לעז ליכא דהשתא הוא דברית ומהאי טעמא לא מצי למתבע כתובה אבל הכא אם היא שתקה אנן נמי שתקינן ליכא לעז כיון דתקון דלא יחזיר ואי אתיא למתבע כתובה מצי אמר לה אדעתא דיהיבנא כתובה לא גירשתיך והתם דאיירי בעקרה דוקא שייך השתא הוא דברית אבל הכא דאיירי בספק אילונית כדפירשנו לא שייך לומר השתא הוא דברית יז ואפילו לרבנן דלא חיישי הכא לקלקולא פריך התם שפיר אנן מי שתקינן דמודו רבנן התם יח דמשום דאין לה בנים גירשה שכבר נשאת לשנים ולא היו לה בנים ואם תאמר בסוף פרק קמא דנדה (דף יב:) גבי אשה שאין לה וסת פריך פשיטא דלא יחזיר ומשני לא צריכא דהדר איתקן מהו דתימא ליהדרה קמ"ל זימנין דאזלה ומינסבה כו' ואמאי לא אמרינן התם השתא הוא דברית וי"ל דהתם כיון שנתרפאת הרי היה מועיל לה אם רפואה ולהכי מצי מקלקל לה דאומר אילו הייתי יודע שיש רפואה לזו הייתי מבקש לה אם לרפואה:

ר"ל

עין משפט נר מצוה

קמט א מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה כה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ג:

קנ ב ג מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג:

קנא ד ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור ש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו:

פסקי רי"ד

שאלה לחכם יכול הוא לקלקלה שאם יזקק לה חכם להתיר לה נדרה יאמר הוא אילו הייתי יודע שיזקק לה חכם אם היו נותנים לי אפי' ק' מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו' שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר' אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. **תניא ר' אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור' אלעזר סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד.** פי' ר' מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא כדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתתבזה אשתי בב"ד ולהשאל על נדרה ואע"פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה ידוע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור' אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאנן סהדי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול תלוי בו **א"ר יוסי ב"ר יהודה מעשה בצידן וכו' מאן תנא דקתני מעשה.** פי' דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא"ר יוסי בר ר' יהודה מעשה נמי בצידן בא' שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה א) **מאי קונם.** פי' קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים (י.) ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עילויה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם קונם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס"א שיחזירנה). **פשיטא.** פי' פשיטא ודאי שהרי אם אינו יכול לקלקל שייך למימר דבעי' למיסרה **ואי קשה** ואמאי פשיטא הכא מבעיא להחזירה ואין בזה

פסקי רי"ד (המשך)

בנדרים קמ"ל. פי' הנודר כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות שסבר לעשות מצוה ועושה עבירה כך זה סבור לעשות מצוה ועשה עבירה (הגה"ה. מפרש רבינו אליהו זצ"ל משום דאתיא בג"ש כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו וכו' כי במה נחשב הוא ודרשי' אל תקרי במה אלא במה ובריש פ"ג דנדרים יליף בהאי ג"ש דנקרא רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגז) ג) כדתנן בנדרים (ט.) כנדרי כשרים לא אמר כלום שאין דרכם של כשרים לידור אלא להביא בנדבה ויש לו להשאל על נדרו ולא יקיימנו וזה שנשאל וקיים נדרו וגירש אימא ניגזור וניקנסיניה שלא יחזירנה קמ"ל דלא קנסי' לזה. ואתיא כמ"ד טעמא דמתני' משום קנסא או כשנדרה היא קנסה שלא תהיה פרוצה בנדרים אבל כשנדר הוא אין לקנוס שהנדרים באשה הם פריצות ולא באיש: **מפני תיקון העולם** ומתמה מאי תיקון העולם איכא פי' דמשמע התירו לו שיחזירנה מפני תיקון העולם ומאי תיקון העולם יש בחזרתה **אמר רב ששת ארישא** פי' האי מפני תיקון העולם ארישא קאי דקתני שאם גירש משום נדר לא יחזיר ומסיק הכא מ"מ לא יחזיר מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום קנסא **רבינא אמר אסיפא והכ"ק אין בזו מפני תיקון העולם** פי' התירו לו

מפני תקון העולם והא כי היכי דבדברת איהי מצי לקלקולא (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולא ולמימר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי אם היו נותנים לי ק' מנה לא הייתי מגרשך אין זה כלום דבודאי אם היה מודה ממנה הנאה מתחלה כגון שאמר הנאת תשמישך עלי קונם ומחמת נדר זה היה מגרשה היה צ"ל לא יחזיר שמא יקלקלנה ויאמר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מגרשך דומיא דנדרה היא אבל זה שרצה לגרש את אשתו וקשר עצמו בנדר שלא יכול להתחרט הרי אנו רואים שבכל לב הוא מגרשה ואינו חפץ בה כלל שהרי נדר בכל כחו ע"י נדר שלא יתרצה עמה הלכך שום קלקול אינו יכול לעשות ומ"ה מתמה תלמודא פשיטא ומהדר מהו דתימא ליגזור משום דר' נתן **דתניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן** וגמר ונדר שהוא מרגיל עצמו

א) ע"כ שייך לע"ח. ב) ע' תוס' ד"ה הנודר.

מסורת הש"ס

א) יבמות קט: נדרים כב. נט. ס: ע"ש, ב) [תוספתא פ"ג ע"ש], ג) [לעיל מה: וש"נ], ד) רש"ל, ה) [עירובין פג. וש"נ], ו) (דף כט: ד"ה אלא וע"ש בתוס' ד"ה כי), ז) [שבועות כט. לט:], ח) [ברכות יד.], ט) צ"ל ר"ע ור' אליעזר. רש"ש,

גליון הש"ס

גמ' באומר יאסרו כל פירות. עי' לעיל דף לה ע"א תוד"ה ונודרת:

מוסף רש"י

כאילו בנה במה. בשעת איסור הבמות, דחוטא הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות קט:) או: כאילו בנה במה לעבודת כוכבים (נדרים כב.). **כאילו הקריב עליה קרבן.** שעבר עליו שתי עבירות אלא ילך אצל חכם ויתירנו, כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:). **המוציא את אשתו משום שם רע.** ראה לעיל מה ע"ב.

מוסף תוספות

א. אלא על דעת המקום ועל דעתי. תוס' הרא"ש. ב. שעושין על דעת המקום ועל דעת הקהל. תוס' הרא"ש. ג. גבי שבועת ב"ד. תוס' הרא"ש. ד. אלא נראה ודאי דפחות מג' לא מקרי רבים כי הכא. תוס' הרא"ש. ה. דחדלה חדלה. תוס' הרא"ש. ו. הכא כי תחדל לנדור, וכתיב. תוס' הרא"ש. ז. מדר"י דאמר לא יחזיר משום דאפשר ליה לקלקל לה ואם איתא דבלא גט קאמר ונצאת שאינה אילונית לאו איהו מקלקל לה. ריטב"א. ח. דאי בעיא היתה צרתה חולצת ולא מיתיבמת וכו'. תוס' יבמות דף ג: ד"ה או שנמצאו. ט. שלא היה להם כח לברר אם הם סימנין גמורים אם לאו. תוס' כתובות עג: ד"ה על מנת. [פי' אחר:] בשנולדו בה קצת סימני אילונית. רמב"ן. י. דלעולם לא יהיו לה בנים. תוס' כתובות עג: ד"ה על מנת. יא. ובדעתו אפי' יהיו בה מומין. תוס' יבמות ג: ד"ה או. יב. דאם אינה אילונית שפיר מייבם. תוס' יבמות ג: ד"ה או. יג. דלא היתה אשת אחיו. שם. יד. מהו דליתבעה לשלישי, אמרי' לה שתיקותיך יפה מדבוריך, ואקשי' ואי איהי שתקה אנן מי שתקינן. רשב"א. טו. פריך לבטל הגט. תוס' הרא"ש. טז. לא יחזיר כדי שלא יהא אפי'. תוס' הרא"ש. יז. דאי אילונית היא אין לה רפואה. תוס' הרא"ש. יח. דמוכחא מילתא. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פירקן אמר (א) ליה תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים (ב) משום קלקולא [א]וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו לי' רבנן לר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה (א)חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [ב]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [ב]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [ג]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [ז)][ג]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל (ה)יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ (ו)שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [4]לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ס דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה (ז)דתנן [ד]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [ה]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [ו]בסוריא וקסבר (ח)[ז]כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע (ט)ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות טבל

פירקן. פדני: **משום קלקולא.** שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון: **אימא לתיאבון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר יא) ובמינים הוא דאמרינן יא) מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא בתרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינכו ואותבינכו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** כלומר מכה וחצי מכה: **יתיב קאכיל ושתי.** כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מצמצם להצניע ליום מחר: **למזגא עליה.** כר או כסת לישן עליו: **כריסי כרי.** בטני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת: **מוריקא.** כרכום: **מתני'** הכי גרסינן **לוקח ומביא בכורים.** בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים: **מפני תיקון העולם.** שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים וגם אם מכר יטריח לחזור אחריה ולפדות: **גמ' שאין קנין כו'.** אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר: **לבני אדם.** לכל צרכיהן: **דיגונך ולא דיגון של עובד כוכבים.** שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירוח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשבולין אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשבולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובד כוכבים לא הופקעה קדושתה: **לקט שכחה ופאה.** סתמן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) במי שאין לו חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך[י] שהרי אף לו הן מופקרין והלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבי' חייבין במעשר כו'. והשתא מפרש לה ואזיל: **ה"ד אילימא דישראל.** שהניחן ישראל בשדהו ולקטינהו עובד כוכבים וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא א"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו: **הא מיפקרי וקיימי.** דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן: **אלא דעובד כוכבים.** שהיו משדה העובד כוכבים והניחן כישראל: **וליקטינהו.** עניי ישראל וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש לשם הפקר ולא לשם פאה להניח סתם: **הא לא הפקיר חייב.** במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר: **ישראל שלקח שדה.** זרועה מן העובד כוכבים והשהה אצלו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה לעובד כוכבים: **חייבת במעשר.** אם בא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן: **שכבר נתחייבה.** כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (דף יב:) תבואה וזיתים אחר שליש: **לא נתחייבה לא.** אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה: **בסוריא.** דמעשר דידה מדרבנן ושם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע: **כיבוש יחיד.** דוד כיבשה ולא היו כל ישראל שם והיא ארם צובה: טבל

ר"ל זבין נפשיה ללודאי. קודם שחזר למוטב דמסתמא [א] לא היה מזלזל בעצמו כל כך: **כריסי כרי.** יג) דרכן היה לשכב על בטנם כדאמרי' בזבחים (דף ה.) ריש לקיש רמי אמעוהי [ב] ומקשה: **לוקח** ומביא בכורים. זו גירסת הקונט' דקנסינן ליה לחזור וליקח ממנו אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו להפריש תרומות ומעשרות ומיהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראיה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני תיקון העולם אין דאורייתא לא מנא ליה דילמא [ג] תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח [ד] ואומר ר"ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו והכי קאמר [ה] כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים [ו] לא שנא מוכר לא שנא אחר [ז] ורבינו חננאל גרס [ח] הלוקח מביא כו' [ט] וכן בירושל' (ה"ט) [י]: **אמר** רבה אע"פ שאין קנין כו'. והא דתניא לעיל (דף מג:) [יא] אע"פ שעשה ישראל נימוסו פטורה מן המעשר אלמא יש קנין איכא לאוקמא בסוריא כדמשני לקמיה [יב] והיא דהשואל (ב"מ דף קא.) דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים מעשר ונותן לו ודחי לה התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מליק מ"מ ראיה גמורה ליכא ולעולם מצי למימר רבה דסבר אין קנין ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז (דף כא.) דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר וכי זכנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החייבת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה [יג] והא דאמר ר' מאיר בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל [יד] התם איירי כשגדלו ביד ישראל והכי מוקי פלוגתייהו במירוח העובד כוכבים ולא ביש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מצי למימר אנא דאמרי כר"מ אלא דמשני שפיר: **מר** סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים. מתוך פי' הקונטרס משמע דהא בהא תליא דלרבה דאמר אין קנין ודריש דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר ולר"א דאמר יש קנין ודריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר [טו] וקשה דכמה תנאים נחלקו במירוח העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו ביש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי ועוד דמשמע במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואפילו מאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אלא דדריש מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודריש נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דאי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דריש נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא וא"ת כי היכי דדרשי' גבי דיגונך למאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט לכל מילי [טז]: **אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן ור"ל בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים דרבי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר: טבל

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך ערך גלל ב חייתא וגלגלא פי' נוד ובתוכו אבן גלגל], ב) [פי' כיון שעושין לו רצונו מתמתק דמו ויש להן בו טעם. ערוך ערך חל ד], ג) ס"א וחזר ולקחה ממנו ישראל, ד) [ב"מ קא. מנחות לא. בכורים יא:], ה) [עי' תוס' יבמות פא. ד"ה ואין], ו) [ב"מ שם מנחות סז], ז) פאה פ"ד מ"ט, ח) [לעיל ח: ע"ז כא.], ט) חולין קלה: (עירובין מ) [תוספתא תרומות פ"ב], י) בס"א: משומד, וכן לקמן, יא) [מס' ע"ז דף כו:], יב) [ספרי ראה], יג) צ"ל דרכו. עין יוסף,

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם: תהלים מט יא
2. וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: ויקרא כה כג
3. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: תהלים קטו טז
4. לְדָוִד מִזְמוֹר לַייָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: תהלים כד א

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר תנן כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן משום קלקולא:

מוסף רש"י

כיבוש יחיד. דוד, שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בכיבוש יהושע שהיו כולם וכבשוה לצורך כל ישראל קודם חלוקה, אבל דוד לא כבש אלא לצורכו (לעיל ח:). **ישראל ועובד כוכבים וגו' טבל וחולין מעורבין זה בזה.** ואפילו לאחר שחלקו לא אמרינן יש ברירה וחלקו של עכו"ם הלך לו וזה חלק המגיע לישראל וטבל גמור הוא, אלא אין ברירה וגם זה שנשאר חציו טבל וחציו חולין, דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע חלקו מיד מעשר, ואני שמעתי שאין לו תקנה, לפי שאם בא להפריש נמצא מפריש מן הפטור על החיוב, ולי נראה שיש לו תקנה בשני לדדין, אם יש לו טבל ממקום אחר מפריש על זה לפי חציו, שאין חייב אלא חציו, ואם אין לו טבל אחר מפריש ממנו ועליו לפי כולו, כגון אם יש לו עשרים מפריש שנים מהן, שאם אין מפריש אלא אחד לא נפטר, לפי שזה שהפריש יש חציו שאין שם מעשר אלא עליו לפי שפטור ועומד, אבל כשמפריש שנים הרי השם חל על האחד ופוטר את העשרה המחויבין, והא ליכא למימר דילמא שניהם המופרשין בחלקו של עכו"ם גדלו ואין שם מעשר חל עליהם, דתניא בגמרא דלא כשמה (יב:) גבי חדש וישן המעורבין, דקי"ל אין תורמין מזה על זה וקתני צובר את גרנו לתוכו ונמצא תורם מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו, וכי היכי דפריש חדש וישן בחולין איכא נמי חדש וישן במעשר, הכא נמי נמצא תורם מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו, ואפילו למאן דפליג עליה דהתם, הכא מודי, דהתם הוא דאיכא למימר אין בילה לא נבללו יפה ושמא אין חדש במעשר לפי חשבון הנותר בחולין וישן במעשר לפי חשבון הנותר בחולין, אבל הכא יש בילה דהא בכל חטה וחטה יש לעכו"ם ולישראל חלק, דאין ברירה וכי אפריש מניה וביה יש במעשר מן החיוב כפי החיוב ומן הפטור כפי הפטור, ובתוספתא דדמאי (פ"ה) מצאתי דטבל וחולין שנתערבו, אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון, כלומר מפריש ממקום אחר לפי חשבון טבל זה המעורב, ואם לאו נוטל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל ואיני יודע מהו, ורבי ורשב"ג הכי פליגי, רבי סבר אם יש לו טבל אחר מפריש על זה לפי חציו ואם הפריש לפי כולו דנמצא מרבה במעשרות ומעשרותיו מקולקלים וזה מתוקן, ועוד נ"מ שאין מפרישין מזה על טבל אחר, ורשב"ג סבר יש ברירה וכיון שחלקו הרי חלקו של ישראל כולו חייב ואפילו הוא בא להפריש עליו ממקום אחר מפריש לפי כולו והשם חל על מעשרותיו ומתוקנים הם ואם רצה להפריש מזה על מקום אחר מותר (חולין קלה:).

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ח מהל' ע"ע הל' יג סמג עשין קפב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו:
קנג ב מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה טו סמג עשין קלט:
קנד ג מיי' שם ופ"א מהל' תרומות הלכה י:
קנה ד מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה יג:
קנו ה ו מיי' שם פ"א הלכה יח [טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' טו]:
קנז ז מיי' שם הל' ב והלכה ג:

מוסף תוספות

א. אח"כ. תוס' הרא"ש. ב. בי מדרשא. תוס' הרא"ש. ג. לעולם אין קנין, ומ"מ. רשב"א. ד. ולהביא, [ד]הא ודאי לאו דאורייתא. רשב"א. ה. דאע"פ שמן התורה לא היה לו להביא בכורים, דיש קנין לגוי להפקיע מיד תרומה ומעשר וכל שאר קדושות, מ"מ תקנ"ח היא ד. שיט"ק. ו. אע"פ שגדלו ברשות הגוי. תוס' הרא"ש. ז. כדי שיהא חביב להם ביותר ליקח שדות המכורים לגוי מתוך שיכולים להביא בכורים מפירות של אותה שנה. שיט"ק. ח. וחזר ישראל ולקחה ממנו. רשב"א. ט. והכל עולה לענין אחד. רשב"א. י. והיינו דדייקי' עלה בגמ' מפני תקון העולם אין, דאורי' לא, אלמא יש קנין. שיט"ק. דאי אין קנין, מדאורייתא צריך להביא. תוס' הרא"ש. יא. האריסין והחכירין ואריסי בתי אבות וגוי שמשכן שדהו לישראל. חי' הר"ן. יב. ואקשוייה נמי מקשו להו לכולהו, דאטו כי רוכלא ליקשי וליזיל. חי' הר"ן. יג. דאפי' לא ימכרנו לעכו"ם אלא שלא ידור בו ישראל אין כאן חיוב מזוזה מן התורה וכו' תוס' ע"ז דף כא. ד"ה אף תא. יד. אלמא דר"מ ור' יהודה דאמרו דתורמין משל על של כל סברי דאין קנין לגוי. איכא למימר הא לא קשיא. אלא דריש קרקפא. טו. [ד]לא דריש דיגונך. תוס' הרא"ש. טז. אלא אתא להורות משינוי משמעות הלשון דהיינו דיגון. ועוד דמסתבר לי' לאוקמי חיובא בתבואה שגדלה ברשות ישראל. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

שיחזירנה שאין לאוסרה מפני תיקון העולם ולקונסו כדרך שאסרנו אותה עליו כשנדרה היא מפני תיקון העולם הכא לא שייך שום תיקון העולם לאוסרה עליו: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים ממנה והיא תובעת כתובתה ר' יהודה אומר אומר לה שתיקותיך יפה מדבוריך פי' מתני' מיירי בספק אילונית ולא באילונית ודאית דאילוני' ודאית לא ילדה והיכי תני בסיפא נישאת לאחר והיו לה בנים אלא ודאי בספק אילונית מיירי וזהו משום אילונית משום חשש אילונית שהוא ירא שמא תהיה אילונית ודומיא דש"ר קתני שאינו ברור לעולם שזינתה אלא הוא מסופק שמא זינתה וכן משום נדר שאינו ידוע שיזקק לה חכם או לא יזקק והוא מסופק שמא לא יזקק ומ"ה מגרש לה והכא נמי הוא מסופק שמא תהיה אילונית ומ"ה מגרש לה והיכי דמיא ודאי אילונית והיכי דמיא ספק אילונית כדתנן בסוף פרק יוצא דופן (מז:) בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ואקשי' בגמ' [והתניא] א' בן ט' שנה ויום א' וא' בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות. פי' אלמא אע"פ שהוא בן כ' ולא הביא שתי שערות כקטן חשבינן ליה ומחמת קטנות הוא שלא הביא שתי שערות והיאך אתה מחשבתו סריס והוא גדול ומחמת שהוא סריס לא הביאם אמר רב שמואל בר רב יצחק והוא שנולדו בו סימני סריס פי' מאי דתנן בפרק יוצא דופן דחשבינן ליה סריס ויצא מכלל קטנות כגון שנולדו בו סימני סריס וסימני הסריס הם מפורשים ביבמות בפרק הערל (פ:) אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסריס ש"מ וכי לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו וכי היכי דמתרצינן גבי סריס ה"ה נמי גבי אילונית אע"ג דהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות אינה אילונית גמורה שפטורה מן החליצה ומן הייבום עד שיולדו בה סימני אילונית או עד רוב שנותיה שהם ל"ו שנה וסימני אילונית הם מפורשים ביבמות בפ' הערל דאמרי' התם ת"ר איזו היא אילונית כל שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ואפילו הביאה לאחר מיכן הרי היא כאילונית לכל דבריה ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שפולי מעים כנשים ר"ש בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה ואמרי' נמי התם (פ.) א"ר אבהו סימני סריס ואילונית אין עושים בהם מעשה עד שיהו

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות